

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ & ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΙΑΤΡΙΚΗΣ - ΤΜΗΜΑ ΒΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ
Π.Μ.Σ. ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ

Η ΗΘΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΩΝ ΖΩΩΝ

ΣΟΦΙΑ ΛΑΜΠΡΙΝΙΔΗ

**ΚΤΗΝΙΑΤΡΟΣ, ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΡΙΑ ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΗ
ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΚΤΗΝΙΑΤΡΙΚΗΣ ΔΑΟΚ ΠΕ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ**

**ΤΟ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ ΤΗΣ ΗΘΟΛΟΓΙΑΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΖΩΪΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΓΙΑ
ΤΗΝ ΑΞΙΑ ΤΩΝ ΖΩΩΝ.....**

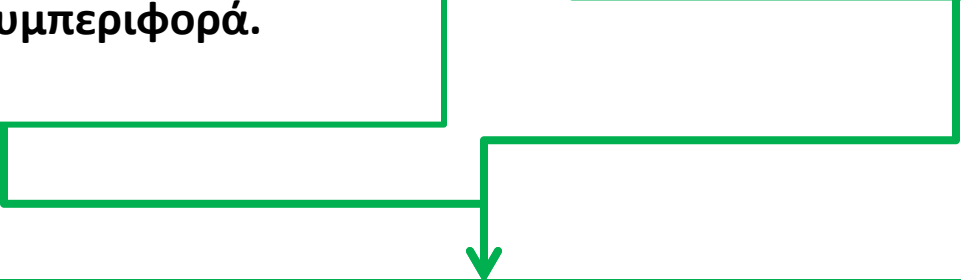
Ενώ στοιχεία για τη συμπεριφορά
των ζώων βρίσκουμε από το 300 π.Χ.
στα κείμενα του Αριστοτέλη, φθάσαμε
στον 20^ο αιώνα όπου η επιστήμη της
ηθολογίας και της ζωικής ψυχολογίας
ενοποιούνται παράγοντας νέους
επιστημονικούς τομείς. Έτσι.....

Ηθολογία:

Μελέτη της έμφυτης και ενδογενούς συμπεριφοράς των ζώων μέσα στην φύση, ξεκίνησε από ζωολόγους και βιολόγους στην Ευρώπη. **Από 1960 και μετά η ηθολογία προσπαθεί να δώσει γονιδιακή βάση στην συμπεριφορά.**

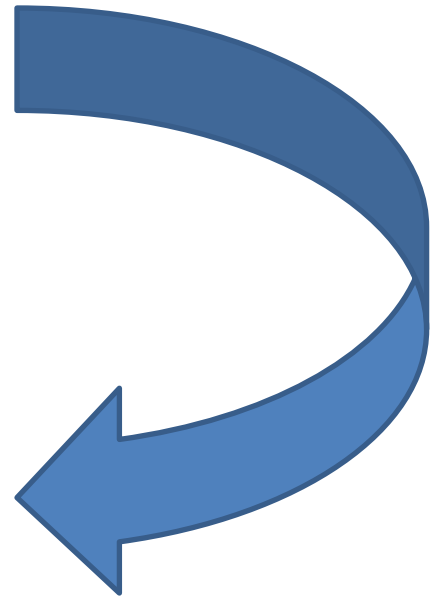
Ζωική ψυχολογία:

Μελέτη της συμπεριφοράς των ζώων στο εργαστήριο, ξεκίνησε από ψυχολόγους στην Ν. Αμερική

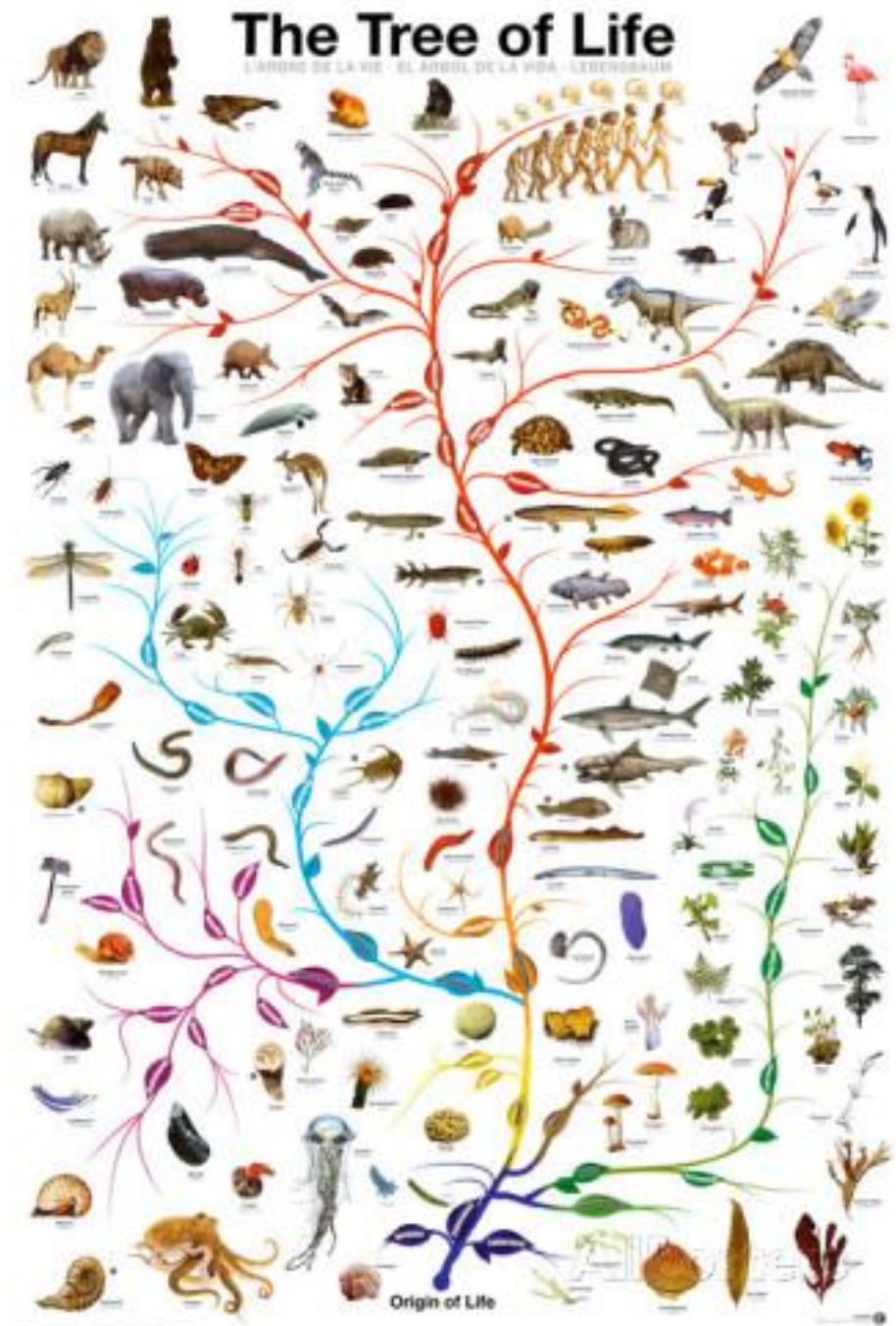
-
- **γνωστική ηθολογία (από 1970):** Συμπεριφορά ως αποτέλεσμα της νοητικής διαδικασίας ή σκέψης. Ασχολείται με το τι αντιλαμβάνονται και ξέρουν τα ζώα για τη δική τους συμπεριφορά
 - **εφαρμοσμένη ηθολογία (από 1970):** Μελέτη/κατανόηση δυσλειτουργιών συμπεριφοράς σε ζώα εκτροφής & οικιακά ζώα :Καλύτερες συνθήκες εκτροφής και ευζωίας, καλύτερη συμπεριφορά, βελτίωση της παραγωγής .
 - **γνωστική οικολογία:** συμπεριφορά στο φυσικό περιβάλλον
 - **εξελικτική ψυχολογία**
 - **συγκριτική γνώση**
 - **συμπεριφορική οικολογία:** Η συμπεριφορά ως αποτέλεσμα της άμεσης αιτίας (ψυχολόγοι)

Η **ηθολογία** και η **ζωική ψυχολογία** μας δείχνουν ότι υπάρχει διακριτή συμπεριφορά σε κάθε ζωικό είδος, ικανότητα ανάπτυξης κοινωνικών δεσμών, επικοινωνίας και συναισθημάτων που μπορούν να επιχειρηματολογούν υπέρ της ύπαρξης ηθικού ενδιαφέροντος για τα ζώα και απόδοσης αξίας σε αυτά, της ηθικής αξίας.

Η φιλοσοφική πραγμάτευση για τα ζώα

Οι περισσότερες
φιλοσοφικές ηθικές
θεωρήσεις αναλύουν την
ύπαρξη ή μη ηθικής
αξίας των «ζώων» γενικά
και μόνο λίγες
περιπτώσεις
αναφέρονται στα
«οικόσιτα ζώα» , στα
«ζώα συντροφιάς» ή σε
κάποια διαβαθμισμένη
αξία των ζώων.

Η ΗΘΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΩΝ ΖΩΩΝ

Ο λόγος, η ικανότητα δηλαδή συλλογισμού, αποτελεί ένα από τα κύρια κριτήρια για την ηθική κρίση των ζώων από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Πολύ αργά, από τον 18^ο αιώνα και μετά μπαίνει ένα δεύτερο κριτήριο, η αισθητικότητα, η ικανότητα δηλαδή των ζώων να αντιλαμβάνονται τον κόσμο με τις αισθήσεις.

Από τον 18^ο αι. και μετά οι περισσότερες θεωρίες υποστηρίζουν ότι η ανθρώπινη πράξη προς τα ζώα δεν μπορεί να είναι ηθικά ανεξέλεγκτη και **μπορούν να καταταγούν σε 3 μεγάλες κατηγορίες, δηλαδή σε αυτές που θεμελιώνουν τα επιχειρήματα τους στην αισθητικότητα, όπως οι ωφελιμιστικές θεωρίες (πχ Peter Singer), σε αυτές που στηρίζονται στο λόγο όπως οι δεοντοκρατικές (πχ Kant) και σε μια νεότερη κατηγορία θεωριών που θεμελιώνει τα επιχειρήματα της χρησιμοποιώντας ως κριτήριο τη ζωή (Tom Regan). Οι θεωρίες της Βαθιάς Οικολογίας συμπεριλαμβάνουν στις αξίες και το άβιο περιβάλλον.**

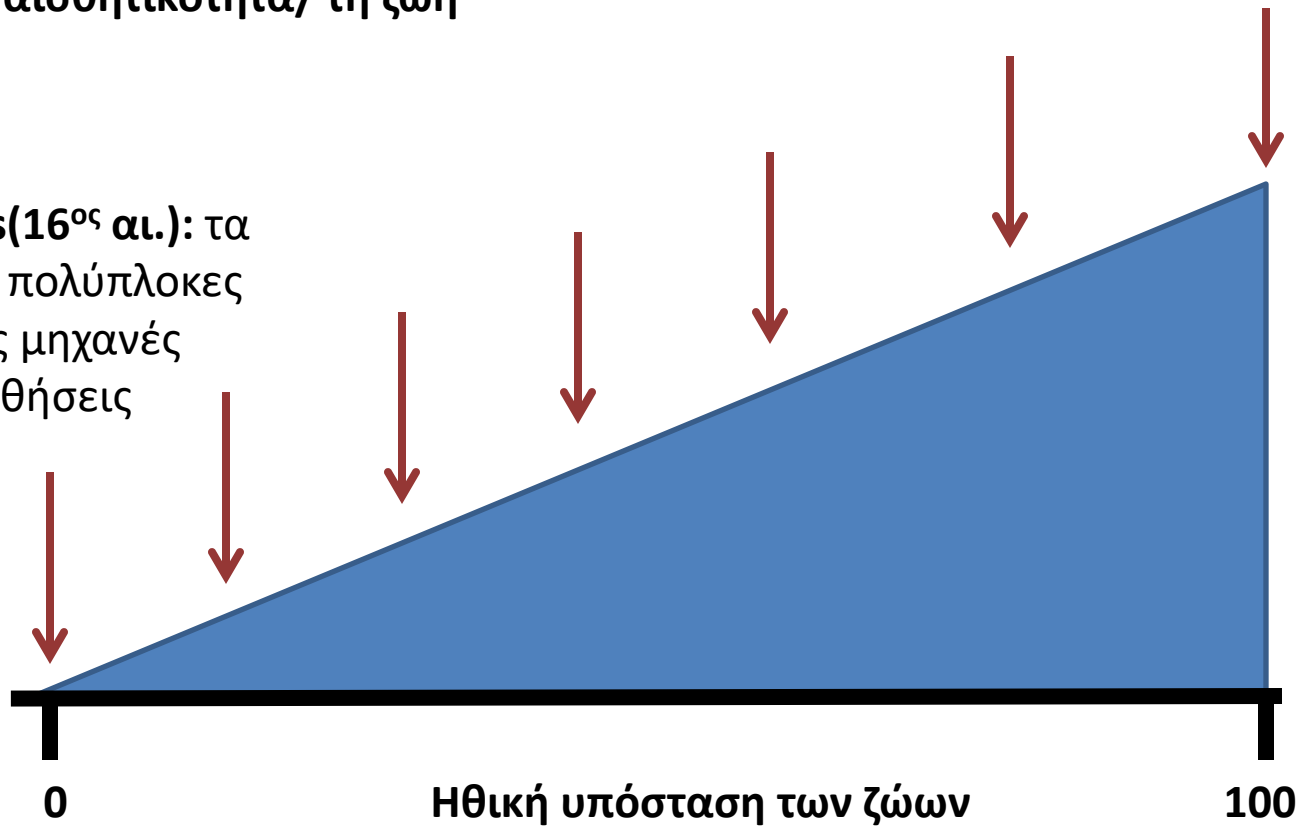
Ηθική αξία των ζώων

Θεωρίες εξετάζουν την ηθική αξία των ζώων με κριτήριο: το λόγο/ την αισθητικότητα/ τη ζωή

Tom Regan(20^{ος} αι.):

άνθρωποι και ζώα έχουν εγγενή αξία που οφείλεται στην ίδια τη ζωή τους.

Descartes(16^{ος} αι.): τα ζώα είναι πολύπλοκες οργανικές μηχανές χωρίς αισθήσεις

Σήμερα οι ανθρώπινες πράξεις ξεπερνούν τα όρια των διαπροσωπικών σχέσεων και επεκτείνονται σε μελλοντικές γενιές, σε ζώα, φυτά, μικροοργανισμούς, σε αβιοτικό περιβάλλον. Έτσι προέκυψε η ανάγκη διεύρυνσης της ηθικής. Σήμερα υπάρχει η σύγχρονη φιλοσοφική τάση διεύρυνσης της ηθικής κοινότητας των ανθρώπων ώστε να περιλάβει τα ζώα, τα φυτά, αλλά και άβια μέρη του οικοσυστήματος μας. Πριν την ανάπτυξη της περιβαλλοντικής ηθικής δεν μπορούσε να νοηθεί ηθική οφειλή σε μη ορθολογικά άτομα σύμφωνα με την καντιανή παράδοση. **Είναι ζήτημα ηθικής οποιαδήποτε ανθρώπινη πράξη ανεξάρτητα από τον αποδέκτη της και ανεξάρτητα από το αν ο αποδέκτης μπορεί ή όχι να συμμετέχει στο ηθικό σύστημα. Είναι ζήτημα ηθικής λοιπόν το πώς ο άνθρωπος συμπεριφέρεται στα ζώα .**

Συμπεράσματα στην Αρχαία φιλοσοφία του νου

Οι Πυθαγόρειοι, οι Πλατωνικοί και κάποιοι από τους διαδόχους του Αριστοτέλη ήταν υπέρ του λόγου των ζώων, ενώ ο Αριστοτέλης και οι Στωικοί αντίθετοι. Ο Αριστοτέλης χρησιμοποίησε μια επιστημονική για την εποχή του προσέγγιση για τα ζώα, ενώ οι Στωικοί όπως αργότερα και η δυτική χριστιανική παράδοση χρησιμοποίησαν μια ηθική προσέγγιση.

Η αξία των ζώων

Συμπέρασμα από την ιστορική αναδρομή: Γενικά με κριτήριο το λόγο, ένα σημαντικό μέρος της αρχαίας ελληνικής διαπραγμάτευσης για τα ζώα και ο Δυτικότερος Χριστιανισμός υπήρξαν κατά της αξίας των ζώων. Με κριτήριο το λόγο, δύσκολα (όπως λέει και ο Καντ) τα ζώα θα κέρδιζαν δίκαιη αντιμετώπιση. Η αποδοχή της αισθητικότητας στα ζώα (αργότερα τον 18^ο αιώνα) ήταν το αίτιο της δίκαιης συμπεριφοράς μας προς αυτά, καθώς ο πόνος βλάπτει τα ζώα.

Η μονοδιάστατη προσέγγιση του θέματος οδηγεί σε αδυναμίες ακόμα και στις θεωρίες του Peter Singer και του Tom Regan οι οποίες κατάφεραν να δώσουν δικαιώματα στα ζώα

Ηθική αξία των ζώων

- Φιλοσοφική πραγμάτευση για τα ζώα : Ησίοδος-8^ο π.Χ αιώνα., Πυθαγόρας 6^ο π.Χ αιώνα
- Προσωκρατικοί φιλόσοφοι:
 - Αναξαγόρας
 - Εμπεδοκλής
 - Διογένης των Απολλονίων(Apollonia)
 - Παρμενίδης, Όμηρος
- Ο Σωκράτης(5^οπΧ αι)
- Ο Πλάτωνας.
- Ο νεοπλατωνικός Iamblichus αποτελεί σημείο σταθμό καθώς στρέφει τους Νεοπλατωνικούς από μια άποψη υπέρ της συγγένειας ανθρώπων –ζώων προς μία σχεδόν απόλυτη αντιζωϊκή άποψη.
- Ο πατέρας της εκκλησίας **Lactantius** (4^{ος} αιώνας).
- Ο Αριστοτέλης ,οι Στωικοί, οι Κυνικοί ,όχι όλοι οι Επίκουροι.
- Οι Πυθαγόρειοι και οι Πλατωνικοί .
- Επαναστατημένοι Αριστοτελικοί και Κυνικοί.
- Ο Πυθαγόρας, ο Εμπεδοκλής, ο Δημόκριτος ζητούν να αποδίδουμε δικαιοσύνη στα ζώα.
- Οι Πλατωνικοί Πλούταρχος και ο Πόρφυρος
- Ο Αριστοτελικός Θεόφραστος
- Ο Χριστιανισμός

Ηθική αξία των ζώων

Από τον 18^ο αιώνα και μετά:

- Ο **Kant** (19^ο αι) δεν αποδίδει λόγο στα ζώα και θεωρεί ότι δεν έχουμε άμεσα καθήκοντα απέναντι σε κανένα άλογο ον (ζώα, βρέφη, παιδιά, άτομα με νοητική στέρηση και εγκεφαλικές βλάβες).
- Η Korsgaard αναγνωρίζει στα ζώα ατελή ορθολογικότητα .
- **Korsgard, Alexander Broadie & Elizabeth Pybus** αποδίδουν άμεσα δικαιώματα στα ζώα επειδή αισθάνονται και επειδή προκαλούν την συμπόνια μας. Έχουμε άμεσες υποχρεώσεις προς τα ζώα.
- Ο **Schopenhauer** αρνήθηκε το λόγο στα ζώα.
-
- Ο **Sorabji**, δίνει λόγο στα ζώα. Θεωρεί τον πρακτικό συλλογισμό των ζώων όχι απλά πράξη όπως έλεγε ο Αριστοτέλης, αλλά συλλογισμό ή συμπέρασμα λογικής συναγωγής.
- Ο **Allen W. Wood** θεωρεί ότι τα ζώα έχουν **θραύσματα λόγου**, οπότε έχουμε άμεσες υποχρεώσεις προς αυτά.

Ηθική αξία των ζώων

- Ο Δαρβίνος(19^{ος} αι): Ο άνθρωπος έχει ομοιότητα με τα ζώα καθώς κατάγεται από αυτά και η διαφορά των ζώων από μας είναι θέμα βαθμού. Τα ζώα έχουν ό,τι και εμείς, δηλαδή μίμηση, προσοχή, μνήμη, φαντασία, προοδευτική βελτίωση, χρήση εργαλείων, ομιλία, αυτοσυναίσθηση, αίσθηση ομορφιάς, ηθική αίσθηση, κτλ. (Sorabji)

Ηθική αξία των ζώων

Από τον 18^ο αιώνα και μετά:

- Με τον Ντέιβιντ Χιουμ (18^{ος} αι.) έγινε η απαρχή για την ένταξη των ζώων σε ένα ηθικό σύστημα. Δεν τους δίνει όμως δικαιώματα. Στηρίζει τη ηθική στη συμπάθεια ως ένα συναίσθημα που λειτουργεί μεταξύ ανθρώπων αλλά και μεταξύ ανθρώπων και ζώων. Κυριαρχούν τα συναισθήματα. Ο λόγος κατέχει ακόμα σημαντική θέση, αλλά αναπτύσσεται με την εμπειρία. Η κατανόηση υπάρχει μόνο μέσω της εμπειρίας. Ο άνθρωπος έχει θέση ηθικού δρώντα, τα ζώα ηθικού υποκειμένου.
- Jeremy Bentham (ωφελιστής, 18^{ος}-19^{ος} αι)
- John Stuart Mill (ωφελιστής, 19^{ος} αιώνας)
- Ο Peter Singer (ωφελιστής, 20^{ος} αιώνας) .Ανταγωνιστές του: Με τη θεωρία του μπορεί ένα ζώο να προτιμηθεί από ένα βρέφος ή με άνοια άνθρωπο λόγω μεγαλύτερων επιθυμιών/προτιμήσεων/συμφερόντων.
- Ο Tom Regan (20^{ος} αιώνας), με κριτήριο τη ζωή δημιουργεί τη θεωρία της εγγενούς αξίας και των δικαιωμάτων με την οποία δίνει άμεσα δικαιώματα στα ανώτερα ζώα. Τα ανώτερα ζώα (θηλαστικά και κάποια ακόμα) έχουν εγγενή αξία χωρίς διαβάθμιση εντός του είδους. Δικαιώματα έχουν τα άτομα και όχι τα είδη. Ανταγωνιστές του: Με τη θεωρία του υπάρχει κίνδυνος η επιλογή ανθρώπου ή ζώου να γίνεται τυχαία. Ο άνθρωπος όμως κατά τον Regan προτιμάται σε σχέση με τα ζώα.

Νεότερα δεδομένα

- Οι **νευροεπιστήμονες** υποστηρίζουν ότι η λήψη ηθικών αποφάσεων είναι αποτέλεσμα μιας διαδικασίας που προϋποθέτει **διαπλοκή ορθού λόγου και συναισθημάτων**
- Οι **πρωτευοντολόγοι** διαπιστώνουν την ύπαρξη ενσυναίσθησης¹ στα πρωτεύοντα, σε φάλαινες, ελέφαντες, λιοντάρια, δελφίνια, κτλ., είναι το αποτέλεσμα διασυνδέσεων της αμυγδαλής με τη σχετική περιοχή του οπτικού φλοιού του εγκεφάλου.
- Η ηθική κρίση ή πράξη δεν είναι αποκλειστική ανθρώπινη ικανότητα και συνδεδεμένη με την ανώτερη λογική και τις γλωσσικές ικανότητες: Οι πίθηκοι αρνούνται άδικες αμοιβές και η ανταλλαγή στο παιχνίδι συμπεριφοράς τους, μπορεί να δημιουργεί συνεργασία, τιμιότητα, δικαιοσύνη (Allen & Bekoff, 2007)

¹ Η **ενσυναίσθηση** (empathy) μοιάζει με την συμπάθεια αλλά είναι κάτι διαφορετικό, είναι μια ακούσια εσωτερική μίμηση(μιμούμαι εσωτερικά), συναισθηματική και ουσιαστική **ταύτιση και διάχυση του υποκειμένου εντός του αντικειμένου**. Στην ενσυναίσθηση **το υποκείμενο μιμείται το αντικείμενο**, ενώ στην συμπάθεια το υποκείμενο έρχεται στη θέση του αντικειμένου αλλά κρατάει την αρχική του ταυτότητα.

Η αξία των ζώων

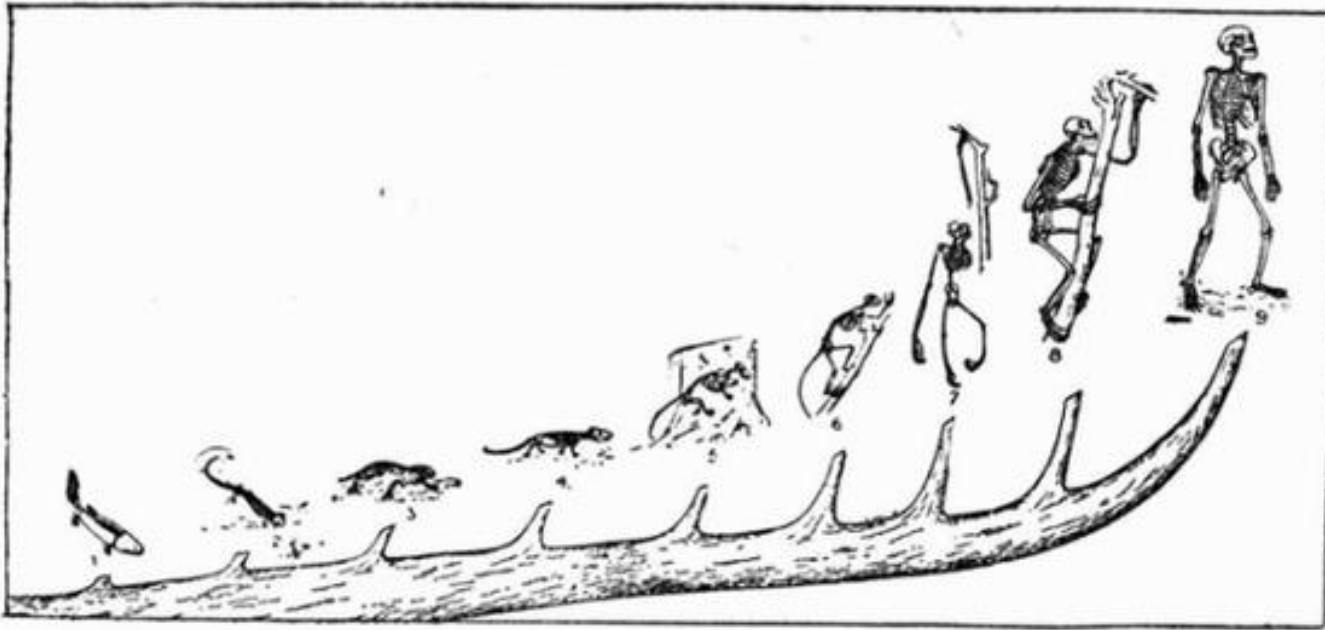
Προτεινόμενη στην πτυχιακή μου λύση του προβλήματος για την ηθική θέση των ζώων είναι η υιοθέτηση:

α) της άποψης του Δαρβίνου ότι οι διαφορές του ανθρώπου με τα ζώα δεν είναι **ουσίας** αλλά **βαθμού** καθώς ο άνθρωπος προέρχεται από την εξέλιξη των ζώων

β) το γεγονός ότι τα ζώα δεν έχουν ανώτερο λόγο είναι κάτι που δεν ενδιαφέρει ηθικά, δεν σχετίζεται με την ηθική.

γ) χρήση πολλαπλών ηθικών κριτηρίων

Αναμφισβήτητα ο άνθρωπος κατέχει την
υψηλότερη θέση στον εξελικτικό χάρτη

Αλλά,

Δεν μπορούμε να ακυρώνουμε ό,τι δεν καταλαβαίνουμε, καθώς
δεν έχουμε ακόμα ολοκληρώσει την μελέτη της συμπεριφοράς των ζώων

Σε αντίθεση με κριτήριο το λόγο: Τα ζώα δεν ανήκουν στην ηθική μας κοινότητα καθώς δεν είναι ηθικά υποκείμενα, πρόσωπα, δεν μπορούν από τη φύση τους να διεκδικούν ηθικά δικαιώματα και δεν μπορούν να αναλαμβάνουν ηθικές υποχρεώσεις. Δεν είναι ηθικά υπόλογα των πράξεων τους. Δεν έχουν ανώτερο λόγο.

Τα ζώα δεν έχουν δικαιοπρακτική ικανότητα και από νομικής άποψης θεωρούνται πράγματα.

ΠΡΟΤΕΙΝΕΤΑΙ:

Τα ζώα έχουν ηθική αξία. Η ηθική αξία των ζώων βασίζεται στις διάφορες θεωρίες στο ότι τα ζώα έχουν :

1. ΖΩΗ ή

2. **ΑΙΣΘΗΜΑΤΑ**, ικανότητα δηλαδή να αισθάνονται χαρά, λύπη, κτλ και γενικότερα **ΑΙΣΘΗΤΙΚΟΤΗΤΑ** ικανότητα δηλαδή να προσλαμβάνουν τον κόσμο με τις αισθήσεις τους **ή.....**

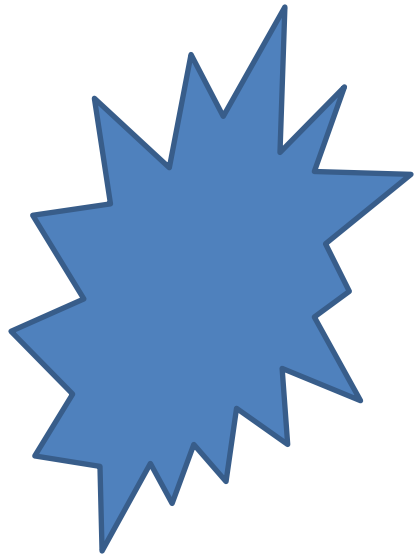
3. **ΛΟΓΟ** (ικανότητα συλλογισμού), όσο απ' αυτόν διαθέτουν.

Η **ευγνωμοσύνη** θα μπορούσε να είναι μια άλλη αιτία ηθικότητας, η οποία θα προστάτευε υπό όρους δικαιοσύνης τα υπερήλικα ζώα μετά το πέρας της παραγωγικής τους ζωής.

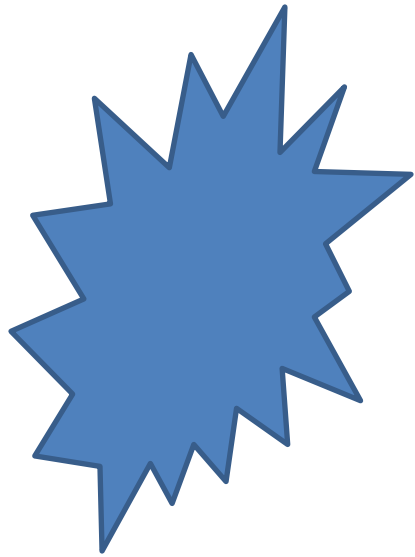
**ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΣΤΗΝ ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΜΟΥ
ΚΥΡΙΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΗΘΙΚΗΣ ΑΞΙΑΣ/ΝΕΑ
ΘΕΩΡΙΑ:**

**Η ΖΩΗ ΣΕ ΣΥΝΑΡΤΗΣΗ ΜΕ ΤΟΝ
ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΩΝ
ΕΙΔΩΝ (νέο κριτήριο)**

Εκτός από την εμπορική ή ανταλλακτική αξία τα ζώα έχουν μια άλλη ανώτερη αξία, την ηθική αξία.

Τα ζώα έχουν **ηθική αξία**, δηλαδή αξία γι' αυτό που τα ίδια είναι και δεν εξαρτάται από εξωτερικά κριτήρια. Η ηθική αξία είναι αδιαβάθμητη εντός τους είδους, αλλά διαβαθμίζεται από είδος σε είδος. (νέα θεωρία)

Ο άνθρωπος έχει την ανώτερη ηθική αξία, την **εγγενή αξία**, καθώς ως έλλογον έχει ηθικό καταλογισμό. Η εγγενής αξία είναι αδιαβάθμητη. Ο άνθρωπος άλλωστε έχει τον υψηλότερο συντελεστή εξέλιξης.

Δημιουργείται

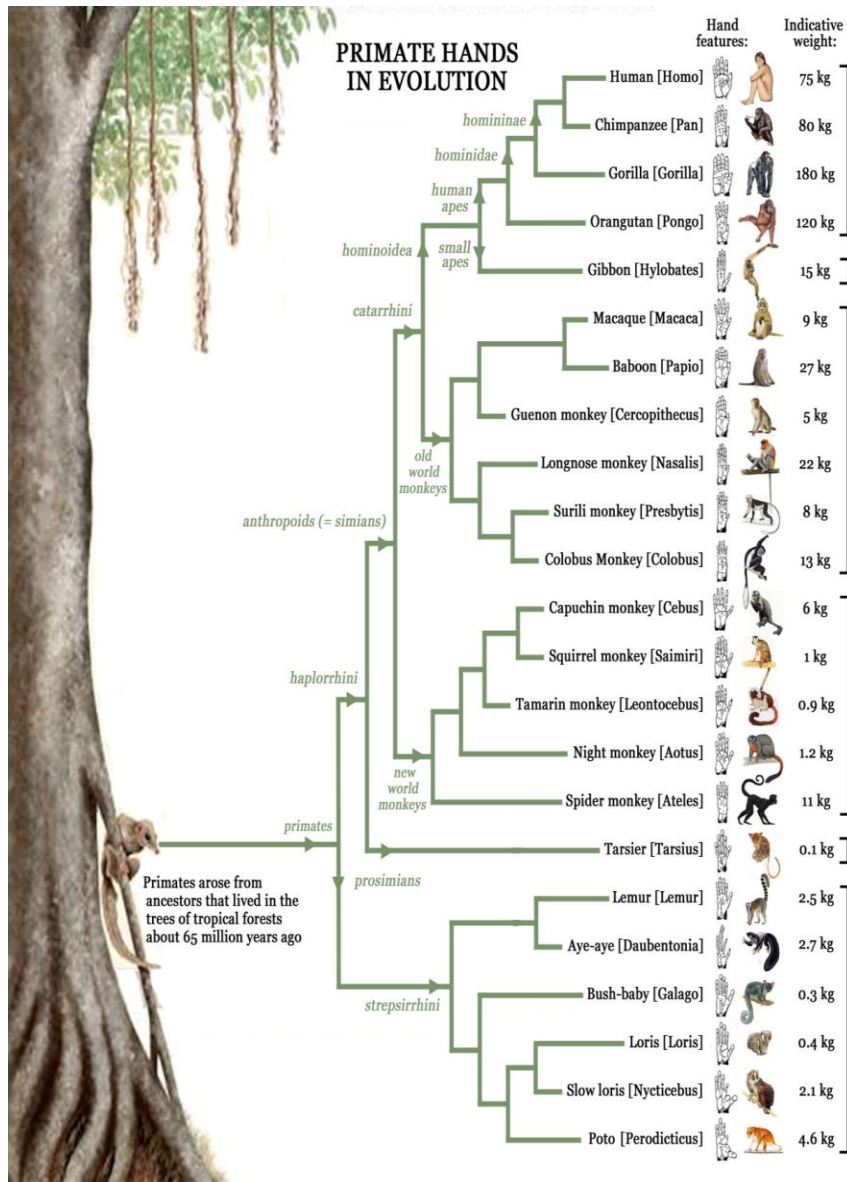
ένα....**ΑΞΙΑΚΟ ΔΕΝΤΡΟ**

ΑΝΑΛΟΓΟ ΤΟΥ

ΔΕΝΤΡΟΥ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΟΥ

ΔΑΡΒΙΝΟΥ(νέα θεωρία)

Αξία στα ζώα ανάλογη με τη θέση που κατέχουν στο δέντρο της εξέλιξης

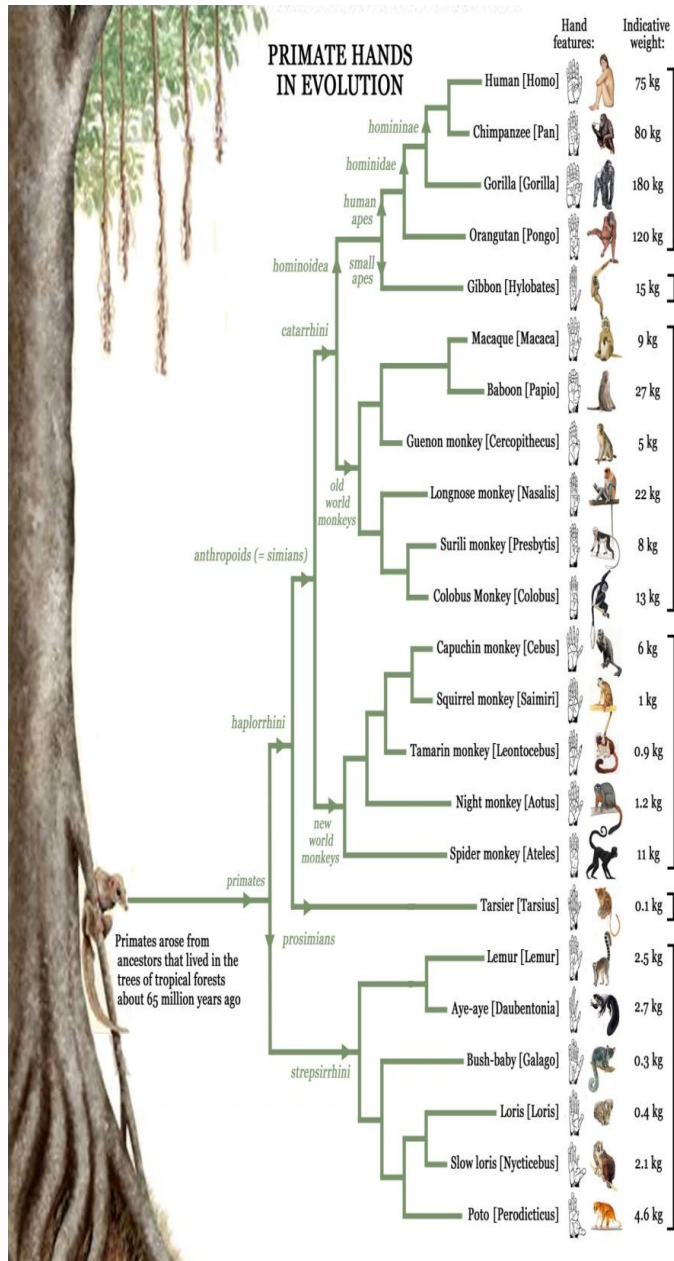

Η Ηθική αξία είναι ανάλογη του Συντελεστή εξέλιξης του εκάστοτε είδους με βάση το Δέντρο εξέλιξης του Δαρβίνου

Ηθική αξία= σταθερή τιμή για όλα τα όντα ενός είδους. Δεν υπάρχει διαβάθμιση της αξίας εντός του είδους. Η αξία ενός ανάπηρου σκύλου είναι ίδια με την αξία ενός υγιή σκύλου.

Υπάρχει όμως διαβάθμιση της ηθικής αξίας μεταξύ των ειδών.

Κάθε οργανισμός, κάθε έμβιο ον έχει
μια αξία στη κλίμακα της ηθικής
υπόστασης..... σε αναλογία με τη θέση που κατέχει στο
δέντρο εξέλιξης του Δαρβίνου. Η ηθική αξία θα μπορούσε να είναι το
γινόμενο μιας σταθεράς (Z της ζωής) και του συντελεστή της εξέλιξης
«Σ» του εκάστοτε είδους.

Οι ηθικές κοινότητες των ζώων είναι τόσες όσες και τα είδη των ζώων. Καθώς τα ζώα έχουν ηθική αξία, οι άνθρωποι έχουν άμεσες ηθικές υποχρεώσεις ΠΡΟΣ τα ζώα όλων των ηθικών κοινοτήτων, επίσης ανάλογες του συντελεστή εξέλιξης του εκάστοτε είδους.
(τέλος νέας θεωρίας)

Η αποδοχή της ηθικής αξίας των ζώων αποτελεί τη βάση για την αποδοχή άμεσων δικαιωμάτων στα ζώα και άμεσων υποχρεώσεων μας ΠΡΟΣ αυτά. Άμεσα δικαιώματα στα ζώα αποδίδουν ο Peter Singer, Tom Regan, Korsgaard , Alexander Broadie & Elizabeth Pybus κτλ

- Η συμπεριφορά μας προς τα ζώα πρέπει να είναι ευγενική καθώς τα ζώα έχουν ηθική αξία
- Ο μέσος όρος ζωής ενός αδέσποτου ζώου στο δρόμο δεν υπερβαίνει τα 2,5 χρόνια..... Άρα συνεχίζουμε να απελευθερώνουμε ζώα στο δρόμο.....

Τα αδέσποτα ζώα συντροφιάς είναι ένα προϊόν του «πολιτισμού» και της «κουλτούρας» μας. **Ας εκπαιδεύσουμε την επόμενη γενιά να στειρώνει και να μην εγκαταλείπει τα ζώα συντροφιάς στο δρόμο.**

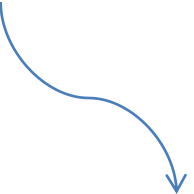
Τελευταία Πρόταση μου μέσω της
υπηρεσίας μου προς το
ΥΠΑΑΤ:Υποχρεωτική στείρωση και
στα δεσποζόμενα ζώα για 3 έτη.

Διακοπή της παραγωγής
αδέσποτων ζώων.

Άλλωστε η ηθική αξία αδέσποτου και δεσποζόμενου
ζώου είναι ίδια!!!!!!!!!!

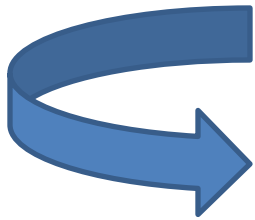
- Τα αδέσποτα ζώα είναι όπως τα εγκαταλελειμμένα παιδιά.
- Τα ζώα δεν μπορούν να συναινούν με την νομική έννοια της λέξης καθώς δεν μιλούν τη γλώσσα μας, δεν μπορούν να λένε ναι ή όχι.

Για τα ένστικτα και τις πράξεις τους τα ζώα δεν έχουν ηθική ευθύνη. Ηθική ευθύνη για πράξεις έχει μόνο ο έλλογος άνθρωπος.

Ακόμα πιο μεγάλη ευθύνη έχει ο ιδιοκτήτης ενός ζώου, συγκρίνεται με αυτή του γονιού προς το ανήλικο παιδί του. Η θέση του ζώου είναι ακόμα πιο αδύναμη από αυτή ενός παιδιού, καθώς.....

**...δεν μιλάει τη γλώσσα μας και δέχεται σιωπηλά την
κακοποίηση (ενεργητική ή παθητική), την
αποπλάνηση, ή τη λανθασμένη εκπαίδευση του.
Μπορεί μόνο να εκδηλώνει ανθρωποφοβία.**

**Αποδείξεις κακοποίησης λαμβάνουμε με τις
ιατροδικαστικές εξετάσεις ζώων και με τις κτηνιατρικές
εκθέσεις ελέγχου των ζώων και των χώρων διαβίωσης
τους.**

ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

Ο Αριστοτέλης αρνήθηκε ότι υπάρχει δικαιοσύνη ή αδικία προς μη έλλογα όντα. Κριτήριο της ηθικότητας είναι ο συλλογισμός και όχι η αισθητικότητα, όπως στην μοντέρνα ωφελιμιστική θεωρία. Ο Πυθαγόρας και ο Εμπεδοκλής κατηγορούν την αδικία προς τα ζώα, ενώ ο Δημόκριτος λέει ότι όποιος αδικεί, είναι δίκαιο να σκοτώνεται. Ο Θεόφραστος λέει ότι τα ζώα είναι παρόμοια με μας (oikeios), καθώς και αυτά μπορούν να συλλογίζονται. Όλοι οι άνθρωποι βλάπτουμε τα ζώα, ενώ κάποια μόνο ζώα, βλάπτουν εμάς

Η Καντιανή άποψη, η οποία εκφράστηκε και από τον Rawls είναι ότι δεν υποχρεούμαστε σε απόλυτη δικαιοσύνη προς τα ζώα, καθώς αυτά δεν έχουν αίσθηση της δικαιοσύνης. Υπέρ της άποψης αυτής είναι και οι Στωικοί, αλλά αυτοί ενδιαφέρονται περισσότερο για την ανταπόδοση δικαιοσύνης παρά για την αίσθηση. Τα ζώα δεν εφαρμόζουν δικαιοσύνη και άρα δεν υπάρχει αδικία προς αυτά.

Η δικαιοσύνη και η αδικία ως έννοιες στην Αρχαία Ελλάδα αφορούν κάτι ευρύτερο απ' ότι σήμερα, όχι το δίκαιο ή άδικο αλλά γενικά το σωστό ή το λάθος. Έτσι όσοι Αρχαίοι λένε με ευκολία ότι δεν υπάρχει περίπτωση αδικίας προς τα ζώα, εννοούν περίπτωση λάθους στην συμπεριφορά μας προς αυτά. Ο Πλούταρχος λέει ότι παρόλο που κάποιοι αρνούνται τη δικαιοσύνη προς τα ζώα, οφείλουν να φέρονται καλά στα γέρικα άλογα ή σκυλιά. Κανένας απ' αυτούς που αρνούνται τη δικαιοσύνη προς τα ζώα δεν λέει να τους φερόμαστε άσχημα. Οι μοντέρνες θεωρίες στηρίζουν τη δικαιοσύνη στα δικαιώματα, τα συμφέροντα, ή τα συμβόλαια. Όποιος στερείται αυτά δεν είναι αποδέκτης δικαιοσύνης ή αδικίας. Κάποιοι μοντέρνοι συγγραφείς αρνούνται δικαιώματα στα ζώα καθώς τους αρνούνται συμφέροντα, με βασικό επιχείρημα ότι τα ζώα δεν έχουν την απαιτούμενη αυτοσυναίσθηση για να έχουν συμφέροντα (Sorabji, 1993, σ117-121).

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΚΑΙ Η ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ

Ορθολογιστές εναντιώνονται στην ύπαρξη άμεσων δικαιωμάτων στα ζώα ισχυριζόμενοι ότι το δικαίωμα ως έννοια συνοδεύεται από την υποχρέωση. Καθώς όμως τα ζώα δεν μπορούν να έχουν ηθικές υποχρεώσεις δεν μπορούν να έχουν και δικαιώματα. Άλλο επιχείρημα τους είναι ότι δικαιώματα έχει μια ομάδα όταν μπορεί να τα διεκδικεί. Τα ζώα από τη φύση τους δεν μπορούν να διεκδικούν δικαιώματα και άρα δεν έχουν.

Παράδειγμα δικαιώματος: το δικαίωμα της ιδιοκτησίας.
Συνοδεύεται από την υποχρέωση να μην καταπατώ την
ιδιοκτησία του άλλου.

Συμπέρασμα: Δεν υπάρχει φιλοσοφική ομοφωνία για την
η ύπαρξη άμεσων δικαιωμάτων στα ζώα και άμεσων
υποχρεώσεων μας προς αυτά.

Κατά τη γνώμη μου, το πρόβλημα εστιάζεται στην ανθρωποκεντρική προσέγγιση του ζητήματος από κάποιους φιλοσόφους και στη χρήση ανθρωποκεντρικών εννοιών. Η ηθική και ιδιαίτερα η περιβαλλοντική θα βοηθηθεί από τη δημιουργία και χρήση νέων μη ανθρωποκεντρικών εννοιών.

TKNOZ.

Κρυφές διαφάνειες

Ηθική αξία των ζώων

- Η φιλοσοφική πραγμάτευση για τα ζώα ξεκινάει από την αρχαιότητα : Ησίοδος-8^ο π.Χ αιώνα., Πυθαγόρας 6^ο π.Χ αιώνα
- Προσωκρατικοί φιλόσοφοι (εκτός από τον Αλκμαίωνα-Alcmaeon-6^ο αιώνα) αποδίδουν λόγο στα ζώα:
 - **Αναξαγόρας** αποδίδει νόηση σε όλα τα ζώα
 - **Εμπεδοκλής** αποδίδει εξυπνάδα και πεποίθηση στα ζώα
 - **Διογένης των Απολλονίων(Apollonia)** θεωρεί ότι τα ζώα δίπλα στον άνθρωπο έχουν σκέψη
 - **Παρμενίδης, Όμηρος** αποδίδουν νόηση στα ζώα
- **Ο Σωκράτης(5^οπΧ αι)** τους αποδίδει ικανότητα αναστοχασμού για το είναι των πραγμάτων, όχι όμως πιστεύω.
- **Ο Πλάτωνας** έδωσε έμμεσα λόγο στα ζώα, καθώς θεωρεί ότι τα ζώα (ακόμα και τα πουλιά) είναι μετεμψυχωμένοι άνθρωποι. Ο νεοπλατωνικός Iamblichus αποτελεί σημείο σταθμό καθώς στρέφει τους Νεοπλατωνικούς από μια άποψη υπέρ της συγγένειας ανθρώπων –ζώων προς μία σχεδόν απόλυτη αντιζωϊκή άποψη.
- Ο πατέρας της εκκλησίας **Lactantius** (4^{ος} αιώνας) αποδίδει στα ζώα λόγο, κοινωνικότητα, πρόνοια και γέλιο.
- **Ο Αριστοτέλης ,οι Στωικοί, οι Κυνικοί ,όχι όλοι οι Επίκουροι αρνήθηκαν το λόγο στα ζώα.** Ο Αριστοτέλης τους αποδίδει υπευθυνότητα και επιπλέον αντίληψη ως μέρος της ψυχής.
- **Οι Πυθαγόρειοι και οι Πλατωνικοί** και κάποιοι από τους διαδόχους του Αριστοτέλη ήταν υπέρ του λόγου των ζώων. Επίσης επαναστατημένοι Αριστοτελικοί και Κυνικοί. Ο Πυθαγόρας, ο Εμπεδοκλής, ο Δημόκριτος ζητούν να αποδίδουμε δικαιοσύνη στα ζώα.
- **Οι Πλατωνικοί Πλούταρχος και ο Πόρφυρος:**τα ζώα έχουν λογικές δράσεις, το συλλογισμό, την πρόθεση, τη μνήμη
- **Ο Αριστοτελικός Θεόφραστος** δίνει λόγο στα ζώα και θέλει να τους αποδίδουμε δικαιοσύνη.
- **Ο Χριστιανισμός** αρνήθηκε το λόγο και την απόδοση δικαιοσύνης στα ζώα. Το Μεσαίωνα η Δυτική εκκλησία πίστευε ότι τα ζώα δεν είχαν τη δυνατότητα συγχώρεσης των αμαρτιών καθώς δεν είχαν Ελεύθερη Βούληση. (Οι ορθολογιστές γενικά αρνούνται την Ελεύθερη Βούληση στα άλογα όντα). Συχνά τα ζώα θεωρούνταν πράκτορες του Σατανά και διώκονταν δικαστικά.

Ηθική αξία των ζώων

Από τον 18^ο αιώνα και μετά:

- Ο Καντ(19^ο αι) δεν αποδίδει λόγο στα ζώα και θεωρεί ότι δεν έχουμε άμεσα καθήκοντα απέναντι σε κανένα άλογο ον (ζώα, βρέφη, παιδιά, άτομα με νοητική στέρηση και εγκεφαλικές βλάβες). Ο μόνος λόγος για τον οποίο οφείλουμε να μεταχειριζόμαστε τα ζώα με ευγενικό τρόπο είναι ο σεβασμός της δικής μας έλλογης φύσης και στο όνομα του κοινού που έχουμε μαζί τους, της ζωικότητας μας. Άμεσο καθήκον έχουμε για την ηθική μας τελείωση. Τα ζώα αποκλείονται από την ηθική κοινότητα. Έχουμε υποχρεώσεις ΓΙΑ τα ζώα, αλλά όχι ΠΡΟΣ τα ζώα. Ικανότητες που συνοδεύουν το λόγο: η ηθικότητα και η ελεύθερη βούληση.
- Η Korsgaard αναγνωρίζει στα ζώα ατελή ορθολογικότητα και ότι, τα ζώα έχουν δικούς τους σκοπούς, θέτουν αξία στους εαυτούς τους και έτσι τους αποδίδεται κάποιος βαθμός αυτονομίας. Όταν δίνουμε αξία αυτοσκοπού στον εαυτό μας, δίνουμε και στο φυσικό μας καλό, άρα και στη ζωώδη φύση μας. Οι φυσικές ικανότητες που μοιραζόμαστε με τα ζώα και όχι οι έλλογες είναι η ουσία των ηθικών απαιτήσεων.
- Korsgaard, Alexander Broadie & Elizabeth Pybus αποδίδουν άμεσα δικαιώματα στα ζώα επειδή αισθάνονται και επειδή προκαλούν την συμπόνια μας. Έχουμε άμεσες υποχρεώσεις προς τα ζώα.
- Ο Schopenhauer αρνήθηκε το λόγο στα ζώα αλλά απογοητεύθηκε που αυτό τους απαγορεύει τα δικαιώματα.
- Ο Sorabji, δίνει λόγο στα ζώα. Θεωρεί τον πρακτικό συλλογισμό (practical syllogisms) των ζώων όχι απλά πράξη όπως έλεγε ο Αριστοτέλης, αλλά συλλογισμό ή συμπέρασμα λογικής συναγωγής (inference).
- Ο Allen W. Wood θεωρεί ότι τα ζώα έχουν θραύσματα λόγου, οπότε έχουμε άμεσες υποχρεώσεις προς αυτά.

Ηθική αξία των ζώων

Από τον 18^ο αιώνα και μετά:

- Με τον **Ντέιβιντ Χιουμ** (18^{ος} αι.) έγινε η απαρχή για την ένταξη των ζώων σε ένα ηθικό σύστημα. Δεν τους δίνει όμως δικαιώματα. Υποβαθμίζει το λόγο στο επίπεδο της μνήμης. Στηρίζει τη ηθική στη συμπάθεια ως ένα συναίσθημα που λειτουργεί μεταξύ ανθρώπων αλλά και μεταξύ ανθρώπων και ζώων. Κυριαρχούν τα συναισθήματα. Ο λόγος κατέχει ακόμα σημαντική θέση, αλλά αναπτύσσεται με την εμπειρία. Η κατανόηση υπάρχει μόνο μέσω της εμπειρίας. Ο άνθρωπος, όπως λέει, έχει θέση ηθικού δρώντα και τα ζώα ηθικού υποκειμένου.
- Κατά τον **Jeremy Bentham**(**ωφελιστής, 18^{ος}-19^{ος} αι.**) εφαρμόζεται η αρχή της ηθικής ισότητας όπου ο καθένας δεν υπολογίζεται για περισσότερο από ένας σε όλα τα αισθητικά όντα, ανεξάρτητα από τις διανοητικές τους ικανότητες. Στόχος η επίτευξη της μεγαλύτερης ευτυχίας (στα περισσότερα άτομα). Δεν θεωρεί τα ζώα ηθικά υποκείμενα. Ίσως κάποτε αποκτήσουν δικαιώματα.
- Κατά τον **John Stuart Mill**(**ωφελιστής**) υπάρχουν οι ανώτερες ηδονές οι οποίες μεγιστοποιούν την ευτυχία (διάνοιας, συναισθήματος, φαντασίας) οι οποίες αποδίδονται στον άνθρωπο και οι απλές αισθητηριακές ηδονές ,στα ζώα.
- Ο **Singer**(**ωφελιστής, 20^{ος} αι.**) με κριτήριο τη δυνατότητα της αίσθησης του πόνου και συναισθημάτων γενικά από τα ζώα δέχεται την διεύρυνση της ηθικής κοινότητας ώστε να περιλαμβάνει και τα ζώα. Για πρώτη φορά ηθικά δικαιώματα και στα ζώα. Να ικανοποιούνται 2 αξίες: της ευζωίας και της αυτοπροσδιοριζόμενης πράξης. Ίση μεταχείριση συμφερόντων. Αντίπαλοι του: Μπορεί ένα ζώο να προτιμηθεί από ένα βρέφος ή με άνοια άνθρωπο λόγω μεγαλύτερων επιθυμιών/προτιμήσεων/συμφερόντων.
- Ο **Tom Regan**(**20ος αι.**), με κριτήριο τη ζωή δημιουργεί τη θεωρία της εγγενούς αξίας και των δικαιωμάτων με την οποία δίνει άμεσα δικαιώματα στα ανώτερα ζώα. Τα ανώτερα ζώα (θηλαστικά και κάποια ακόμα) έχουν εγγενή αξία χωρίς διαβάθμιση εντός του είδους. Δικαιώματα έχουν τα άτομα και όχι τα είδη. Επιχείρημα αντιπάλων Αντίπαλοι του: Κίνδυνος η επιλογή ανθρώπου ή ζώου να γίνεται τυχαία. Ο άνθρωπος όμως κατά τον Regan προτιμάται σε σχέση με τα ζώα.